

ПІТТСБУРЗЬКИЙ ДІАЛЕКТ: ІНСТРУМЕНТ ЗБАГАЧЕННЯ НОРМИ АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Дана стаття присвячена дослідженню лінгвістичної варіативності піттсбургського діалекту (м. Піттсбург, штат Філадельфія, Сполучені Штати Америки) з точки зору соціолінгвістичного підходу еколінгвістики на фонетичному та лексичному рівнях відповідно до впливу на нього екстралінгвальних чинників (гендерна та етнічна приналежність, соціальна приналежність інформанта, вік). Комплексний підхід у вивченні даних дозволив виявити диференційні ознаки мовлення залежно від позамовних чинників. Результати аналізу мовлення мешканців не лише надають можливість виявити унікальність цього діалекту, а й залежність варіювання мовних одиниць від соціальних характеристик суспільства вказаного регіону.

Ключові слова: варіативність, еколінгвістика екстралінгвальні чинники, лексика, піттсбургський діалект, фонетика.

Данная статья посвящена исследованию лингвистической вариативности питтсбургского диалекта (г. Питтсбург, штат Филадельфия, Соединенные Штаты Америки) с точки зрения социолингвистического подхода эколлингвистики на фонетическом и лексическом языковых уровнях в соответствии с влиянием на него экстралингвистических факторов (гендерная и этническая принадлежность, социальный статус, возраст). Комплексный подход в изучении позволил выявить вариативность речи носителей диалекта в зависимости от степени воздействия на него экстралингвистических факторов. Результаты анализа речи жителей данного региона не только дают возможность выявить уникальность этого диалекта, но и зависимость вариативности языковых единиц от влияния на нее социальных характеристик общества.

Ключові слова: вариативность, эколлингвистика, экстралингвистические факторы, лексика, питтсбургский диалект, фонетика.

The research presents the study of Pittsburgh dialect's linguistic variation (Pittsburgh, Philadelphia, USA) in terms of sociolinguistic approach of ecolinguistics. It covers phonetic and lexical levels as for the effects of extra-linguistic factors (gender and ethnic affiliation, social status, age). The complex study makes it possible to reveal differential peculiarities due to extra-linguistic factors. The results of Pittsburgh Speech Study enable us to find out both the unicity of the dialect and its dependence on social characteristics.

Key words: ecolinguistics, extra-lingual factors, phonetics, Pittsburgh dialect, variation, vocabulary.

Сучасному розвитку лінгвістики притаманна поступова зміна парадигм вивчення мови, коли дослідження її статичних особливостей поступаються місцем розгляду її динамічних характеристик, здійснюваного з позицій та в термінах синергетики, соціолінгвістики та еколінгвістики. Тому наукове вивчення питань мовної норми та варіативності сучасної англійської мови є за своєю суттю надзвичайно **актуальним**, оскільки лише за умов установлення закономірностей варіювання мовних одиниць у мовленні носіїв її національних варіантів і діалектів лінгвістична наука може отримати підґрунтя для адекватного прогнозування саморозвитку англійської мови як макромовного середовища (за П. Траджил), що складається з відповідних національних і територіальних підсистем.

В цьому аспекті **актуальність** безпосереднього аналізу особливостей функціонування мовних одиниць діалектів будь-якої мови, а в нашому випадку піттсбурзького діалекту американського варіанту сучасної англійської мови, з погляду впливу на них низки позамовних чинників, пов'язана також з тим, що поступове впровадження його результатів та результатів подібних наукових пошуків дозволить вирішити такі нагальні питання практики міжнародного політичного, культурного і професійного спілкування, як (1) підвищення адекватності, а, отже, й ефективності декодування англійського мовлення комунікантами та (2) збагачення норми американського варіанту англійської мови за рахунок заміни притаманних їй мовних особливостей такими елементами діалектів, які є більш природними для людини.

Відомо, що англійська мова досліджувалася як результат розвитку і взаємовпливу її національних варіантів, а також з погляду систематизації їхніх конвергентних і дивергентних ознак (М. П. Колісник, Дж. К. Чемберс, Р. Trudgill та ін.). Специфіка соціокультурного варіювання мовлення у межах еколінгвістики представлена в роботах І. С. Шевченко, В. Г. Пасинок, А. Філл, Е. Хаугенн та ін.

Мовна ситуація у м. Піттсбург характеризується вживанням різних мов та мовних підсистем. Зафіксовано, що окрім літературної мови, у м. Піттсбург функціонують підсистеми некодифікованої мови: молодіжний сленг, жаргон, професійні арго тощо. У сучасному житті мешканець міста, який є носієм літературної мови, уживає у своєму повсякденному мовленні різні форми існування американського варіанту англійської мови. Найважливішу роль у неофіційній комунікації міста відіграє піттсбурзький діалект (Вуколова, 2017, с. 181).

Становлення піттсбурзького діалекту відбулося у результаті взаємодії мов місцевих мешканців, діалектів іммігрантів з Шотландії, Ірландії, Німеччини, слов'янських країн у період Американської революції, а також професійного жаргону представників сталеливарної промисловості. Піттсбурзький діалект не є замкненою системою і проявляється в мовленні носіїв у різному обсязі й частотності, що залежить від соціальних характеристик мовців.

Застосування принципів еколінгвістики до вивчення піттсбурзького діалекту є цікавим з точки зору соціокультурного варіювання мовлення мешканців м. Піттсбург адже дозволяє визначити ряд трансформаційних процесів у досліджуваній підсистемі американського варіанту англійської мови та змін у соціальному середовищі. Інтересним для нас став той факт, що мовлення мешканців м. Піттсбург у повсякденному спілкуванні відрізняється значним проявом характерних рис діалекту, а їх функціонування залежить від таких факторів, як стать, етнічне походження, соціальний статус мовця та його вік, які відіграють найважливішу роль у формуванні мовлення піттсбуржан, тобто йдеться про соціальний **вплив на мовлення**. Підкреслимо, що у сучасній науці питання впливу є дуже важливим і постає предметом багатьох досліджень. Так, під **впливом** досить часто розуміють «дію, яку певний предмет (у нашому випадку "соціальний чинник") або явище виявляє стосовно іншого предмета ("мовлення")» (Домашнев, 1995, с. 136–150). Таким чином,

ми розуміємо поняття «вплив» як процес зміни мовлення людини за рахунок керування певних чинників (Зірка, 2014, с. 54).

У межах нашого подальшого соціофонетичного спостереження підкреслимо, що на фонетичному рівні у піттсбурзькому діалекті відмічаються: зміна за ознакою ряду у вимові голосного ядра дифтонгу [əʊ]; зміна за ознакою ряду у вимові голосного /u:/; злиття голосних заднього ряду нижнього піднесення [ɔ] і [ɒ]; вокалізація бокового сонанта /l/; якісна і кількісна редуція напружених голосних перед /l/; зниження рівня язика у вимові голосного /ʌ/; кількісна редуція голосних в позиції перед [r]; монофтонгізація дифтонга /ai/, особливо перед сонорними; монофтонгізація дифтонга /au/. **Вплив гендеру** проілюстровано у наближенні вимови голосного [ɔ] до [ə] у мовленні жінок; для чоловіків характерною є монофтонгізація /aʏ/. **Вплив етнічного та класового факторів** продемонстровано у вокалізації приголосного /l/ та монофтонгізації дифтонга /aɪ/. Расове розрізнення населення м. Піттсбург відображено у їхньому мовленні наближенням вимови звука [ɔ] до [ə]. **Вплив соціального статусу** мовця призводить до вимови /aʏ/ як [a:]. Показником **впливу вікового фактору** на мовлення є монофтонгізація дифтонга /aʏ/ представниками старшого віку. Особливістю мовлення жінок середнього віку є наближення вимови голосного [ɔ] до [ə] (Вуколова, 2017, с. 139-141).

Окрім фонетичного варіювання наша зацікавленість темою виявила ще й лексичні особливості мовлення мешканців. Серед багатьох лексем, які виражені різними частинами мови (іменники (429), дієслова (104), прикметники (36), прислівники (13), прийменники (8), сполучники (3), займенники (1) знайдені наступні:

- назви осіб (за статтю, віком, професією / родом занять, національністю / етнічною приналежністю);
- назви предметів (одягу, взуття, аксесуарів; продуктів харчування; алкогольних / неалкогольних напоїв; грошових одиниць; засобів пересування; будівель, споруд, установ; меблів, речей тощо);
- назви дій (фізичних дій людини; дій, пов'язаних з професійною діяльністю, повсякденням, хобі);
- назви оцінних прикметників і прислівники (вага та розмір, колір, національність, оцінка (позитивна/негативна));
- службові частини мови (сполучники, прийменники). Таким чином, можемо констатувати той факт, що лексична структура піттсбурзького діалекту охоплює широке коло явищ і понять, які репрезентують мовний світогляд мешканців м. Піттсбург, а також відображають взаємодію людських відносин у різних сферах життя. Частина лексики вибудовує доволі розгалужені синонімічні ряди з яскраво вираженими стилістичними відмінностями. Нами засвідчено, що висока частотність вживання одиниць, які належать до загальноповсякденної розмовної лексики, ілюструє тенденцію до збільшення активності послугування усно-розмовною формою літературної мови у ситуаціях невимушеного спілкування. Лексеми, притаманні піттсбурзькому діалекту, використовуються не лише в усному мовленні, а і у

рекламі, що є доказами гетерогенності п'їттсбурзького діалекту та самоїдентифікації п'їттсбуржан (Зірка, Вуколова, 2017, с. 52).

Наші спостереження вказують на те, що гендерні особливості мовлення мешканців м. П'їттсбург проявляються у вживанні чоловіками і жінками різної кількості лексем певних смислових груп. Так, для жінок характерні лексеми, які пов'язані з побутом, хобі, шопінгом та модою, натомість чоловіки надають перевагу лексичним варіантам, що стосуються спорту, повсякденню, чоловічим заняттям. Вікові ознаки у п'їттсбурзькому діалекті зазначаються широким спектром сленгових лексичних одиниць у мовленні молоді; сталими лексемами, які більш пов'язані з їжею та напоями, повсякденням, у мовленні осіб старшого віку; лексичними одиницями, притаманними п'їттсбурзькому діалекту, у мовленні представників середньої та нижчої верств суспільства; переважно нейтральною лексикою, якою послуговуються особи, що належать до вищої верстви населення (Вуколова, 2016, с. 52).

У межах застосування еколінгвістичного підходу щодо даного діалекту нами засвідчені запозичення, видозмінені слова та неологізми. Найбільший вплив на формування лексичного складу п'їттсбурзького діалекту мали німецькі, шотландсько-їрландські та слов'янські переселенці, тож запозичення складають левову частку — 23 %, неологізмам же належить 12,4 %, а видозмінені слова представлені найменшою групою і нараховують лише 6 %.

Цікаво відмітити, що практично всі мовні рівні зазнали *впливу* гендерної, етнічної, класової та вікової категорій. У межах п'їттсбурзького діалекту найбільш впливовим фактором є гендер. Варіативність мови за критерієм гендерної приналежності виявляється на всіх рівнях і з різною інтенсивністю. За умови рівності інших соціальних чинників (соціальний і професійний статус, вік, комунікативна роль) чоловіки і жінки обирають різні стратегії мовленнєвої поведінки, що виявляються в моделях побудови текстів, у використанні мовних засобів, в асоціаціях, що виникають як у чоловіків, так і у жінок.

За нашими спостереженнями у мовленні п'їттсбуржан існують лексичні одиниці, притаманні саме п'їттсбурзькому діалекту, які функціонують як в усному, так і у письмовому мовленні (численні сучасні рекламні повідомлення). Всі вони підтверджують самоїдентифікацію з рідним містом з урахуванням загальнолюдського й історичного досвіду і сприяють подовженню існування п'їттсбурзького діалекту як унікальної національної культури.

Література

- Вуколова, К. (2016). Вікові особливості слововживання у п'їттсбурзькому діалекті. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*, 46–53.
- Вуколова, К. (2017). *Соціолінгвістична варіативність мовлення носіїв п'їттсбурзького діалекту*. (Дис. канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків.
- Вуколова, К. (2017). Реклама як інструмент самоїдентифікації п'їттсбурзького діалекту. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*, 51–57.
- Домашнев, А. (1995). *Концепція національного варіанта літературного язика (Из опыта научного сотрудничества российских и украинских лингвистов)*. Київ.: Вид-во Довіра, с. 136–150.
- Зірка, В., Зінуква, Н. (2014). Функції соціолектів у сучасному медійному дискурсі: питання перекладу. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*, 54.

- Колісник, М. (2014). Соціокультурні фактори в діалектології, *Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація 2014*. Харків, Україна.
- Пасинок, В. (2015). Еколінгвістичні аспекти у фокусі риторики, стилістики та культури мовлення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Інземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 6–13.
- Шевченко, И. (2015). Соотношение информативной и фатической функций как проблема эколлингвистики. *Когниция, коммуникация, дискурс*, 10, 114–132.
- Chambers, J. (1998). TV Makes People Sound the Same. *Language Myths*. New York: Penguin Books, pp.123–132.
- Fill, A. (1995). *Contrastive Ecolinguistics – a New Field for Ploughshares?* Tübingen, p. 162.
- Haugen, E. (1966). *The ecology of language: Essays by E. Haugen*. Stanford, CA: Stanford University Press, pp. 159–190.
- Trudgill, P. (1984). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. London: Penguin Books, p. 204.

References

- Vukolova, K. (2016). Vikovi osoblyvosti slovozvzyvannia u pitsburzkomu dialekti. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy*, 46–53.
- Vukolova, K. (2017). *Sotsiolinhvistychna variatyvnyist movlennia nosiiv pitsburzkoho dialektu*. (Dys. kand. filol. nauk). Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv.
- Vukolova, K. (2017). Reklama yak instrument samoidentyfikatsii pitsburzkoho dialektu. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy*, 51–57.
- Domashnev, A. (1995). *Kontseptsiya natsionalnogo varianta literaturnogo yazyka (Iz opyita nauchnogo sotrudnichestva rossiyskikh i ukrainskikh lingvistov)*. Kyiv: Vid-vo Dovira, s. 136–150.
- Zirka, V., Zinukova, N. (2014). Funktsii sotsiolektiv u suchasnomu mediinomu diskursi: pytannia perekladu. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy*, 54 .
- Kolisnyk, M. (2014). Sotsiokulturni faktory v dialektolohii, *Karazinski chytannia: Liudyna. Mova. Komunikatsiia 2014*. Kharkiv, Ukraina.
- Pasynok, V. (2015). Ekolinhvistychni aspekty u fokusi rytoryky, stylystyky ta kultury movlennia. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu imeni V.N. Karazina. Ser.: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*. Kharkiv, 6–13.
- Shevchenko, Y. (2015). Sootnoshenye informatyvnoi i fatycheskoi funktsyi kak problema ekolinhvistyky. *Kohnytsia, kommunykatsiia, dyskurs*, 10, 114–132.
- Chambers, J. (1998). TV Makes People Sound the Same. *Language Myths*. New York: Penguin Books, s.123–132.
- Fill, A. (1995). *Contrastive Ecolinguistics – a New Field for Ploughshares?* Tübingen, s. 162.
- Haugen, E. (1966). *The ecology of language: Essays by E. Haugen*. Stanford, CA: Stanford University Press, s. 159–190.
- Trudgill, P. (1984). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. London: Penguin Books, s. 204.